

16. Синчук С. М. Щодо питання про недержавне соціальне забезпечення за рахунок роботодавця / С. М. Синчук // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2011. – № 2 (38). – С. 194–198
17. Мачульская Е. Е. Право социального обеспечения : учеб. пособие для ВУЗов / Е. Е. Мачульская, Ж. А. Горбачева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Книж. мир, 2001. – 293 с.
18. Федорова М. Ю. Теоретические проблемы правового регулирования социального страхования : монография □ Марина Юрьевна Федорова. – Омск : Ом. госуниверситет, 2003. – 382 с.
19. Лушников М. В. Курс права социального обеспечения : учеб. пособие / М. В. Лушников, А. М. Лушников. – М. : Юстицинформ, 2008. – 600 с.
20. Синчук С. М. Право соціального забезпечення України : навч. посіб. / С. М. Синчук, В. Я. Бурак ; за ред. С. М. Синчук. – 2-е вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2006. – 318 с.
21. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [Електронний ресурс] : ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовт. 1973 р. № 2148-VIII. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
22. Конвенція МОП № 102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення» // Міжнародне законодавство про охорону праці і Конвенції та рекомендації МОП. Т. 3. – К. : Основа, 1997. – С. 249.
23. Юрах В. М. Фінансово правові засади страхування в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.09.07 / Юрах Віталій Михайлович. – О. : 2008. – 20 с.
24. Конституція України. – К. : Велес, 2005. – 48 с. – (Серія видань «Офіційний документ»).

Надійшла до редколегії 14.03.2013

ЛУПЫНА О. М. ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ФОРМЫ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГРАЖДАН В СВЯЗИ С БОЛЕЗНЬЮ

Вьяснены и обоснованы организационно-правовые формы социального обеспечения граждан, подвергшихся воздействию социального риска болезни.

Ключевые слова: болезнь, организационно-правовые формы, общеобязательное государственное социальное страхование, ассигнования из бюджета, добровольное медицинское социальное страхование.

LUPYNA O. ORGANIZATIONAL AND LEGAL FORMS OF SOCIAL SECURITY OF CITIZENS CONNECTED WITH DISEASE

Organizational and legal forms of social security of citizen suffered from disease as a social risk are found out and grounded.

Key words: disease, organizational and legal forms, obligatory state social insurance, budget appropriation, voluntary medical social insurance.

УДК 349.22

В. Л. МІНЕНКО,

доктор наук з державного управління,
директор Харківського обласного центру зайнятості

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ

Проаналізовано сучасний стан ринку праці України в цілому та Харківської області, зокрема окреслено проблеми його функціонування та тенденції розвитку, наведено порівняльні дані; розглянуто низку позитивних інновацій нового Закону України «Про зайнятість населення», які стосуються усіх учасників ринку праці та які надають можливість державі здійснювати його регулювання.

Ключові слова: ринок праці, безробіття, зайнятість, тенденція, Міжнародна організація праці.

Безробіття сьогодні є гострою проблемою як для нашої країни, так і для всього пострадянського простору та Європи. Одним із чинників, який безумовно впливає на всі процеси, що відбуваються на ринку праці, є глобалізація економіки.

Для визначення ситуації сучасного стану ринку праці, оцінення ситуації у сфері зайнятості населення, аналізу тенденцій та розроблення прогнозів передусім використовуються офіційні дані Державної служби статистики України. Найбільш адекватним джерелом є

вибіркові обстеження економічної активності населення, які проводить ця організація за методикою Міжнародної організації праці.

Міжнародна організація праці (далі – МОП) – спеціалізоване агентство системи ООН, яке ставить за мету просування принципів соціальної справедливості, реалізацію прав людини і прав у сфері праці. Створена в 1919 р., МОП стала першим спеціалізованим агентством ООН у 1946 р. МОП розробляє міжнародні трудові норми у формі конвенцій і рекомендацій, встановлюючи мінімальні стандарти у сфері основних трудових прав.

За даними Державної служби статистики України, в середньому за 2012 рік у Харківській області чисельність зайнятого населення зросла на 1,5 тис. осіб (та становила 1280,6 тис. осіб), рівень зайнятості населення зріс із 60,6 % до 61,2 %. Також у середньому за 2012 р. скоротилися обсяги та рівень безробіття. Чисельність безробітних зменшилась на 3,0 тис. осіб (і складала 93,0 тис. осіб), рівень безробіття населення віком 15–70 років знизився з 7,0 % до 6,8 % економічно активного населення.

За підсумками 2012 року рівень безробіття в Україні становив 7,5 %, у той час як у країнах Євросоюзу цей показник знаходиться на рівні 11 %. Таким чином, рівень безробіття в Україні нижчий, ніж у Євросоюзі, і це той випадок, коли ми не прагнемо досягти «європейських показників».

Пояснити такий стан ринку праці України можна наявністю нелегальної міграції українців: за різними оцінками, чисельність таких мігрантів щороку становить 2–3 млн осіб – і тіннізацією економіки.

Стрімке зростання безробіття в Євросоюзі значно посилює ризики соціального вибуху в державах цієї спільноти. Таке застереження зробила Міжнародна організація праці. Фахівці констатують: відтоді, як об'єднана Європа вживає заходи суворих заощаджень, мільйони людей опинилися без роботи. Переважна більшість – молодь, і у цих безробітних немає райдушних перспектив працевлаштування, навіть коли економічна ситуація поліпшиться.

Ситуація на ринку праці Євросоюзу загрожує багатьом європейцям непростим майбутнім. Згідно із оприлюдненим звітом Міжнародної організації праці, тільки за останні півроку в державах співдружності один мільйон працездатного населення втратив роботу. З огляду на це експерти попереджають про небувале зростання ризику соціальних заворушень. За час кризи, яка 2008 р. захопила весь європейський континент, до армії безробітних додалося ще 10 млн громадян.

Разом із тим в Україні спостерігаються негативні тенденції. Так, за даними Головного управління статистики у Харківській області середньооблікова кількість штатних працівників (по підприємствах, установах, організаціях із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб) зменшується, зокрема в лютому 2013 р. вона становила 631,1 тис. осіб, що менше порівняно з лютом 2012 р. на 38,9 тис. працівників.

На ринку праці набирає обертовий механізм прийому на роботу через укладання цивільно-правових угод, на які не поширюються вимоги законодавства про працю. Деякі безробітні знаходять роботу саме на таких умовах і відповідно позбавляють себе частки соціальних гарантій. Натомість кількість договорів найму з фізичними особами-підприємцями, яке керується Кодексом законів про працю України, зменшується. Так, у першому кварталі 2012 р. їх було укладено 8 тис., за такий же період 2013 р. 5 тис., або на 3,0 тисячі менше.

Слід додати, що у першому кварталі поточного року в області майже на 200 од. зменшилась кількість роботодавців, які подали звіти до служби зайнятості про наявність вакансій, відповідно зменшилась кількість актуальних вакансій на кінець звітної періоду та зросла кількість претендентів на одне вільне робоче місце – з восьми до дев'яти.

До проблем треба віднести й значні обсяги неформальної зайнятості, серйозні розриви в розмірах оплати праці та несвоєчасна виплата зарплат і, на жаль, як практично в кожній країні Європи, – значне безробіття серед молоді. Окрім молоді, найбільш уразливими вважаються жінки з дітьми та категорія «45+». Для підтримки конкурентоспроможності людина повинна весь час чомусь навчатися, підвищувати свій професійний рівень. Водночас роботодавці не зацікавлені в тому, щоб підвищити кваліфікацію своїх працівників. Особливо це стосується індустріального виробництва, коли працівник виконує монотонні операції. В умовах постійного розвитку технологій знання та навички працівників, отримані у межах базової освіти, швидко застарівають. Тому в країнах Євросоюзу діє система безперервного навчання протягом життя, і фактично працівники підвищують там кваліфікацію раз на 2–3 роки. В Україні роботодавець повинен не рідше ніж раз на п'ять років забезпечити підвищення кваліфікації своїх працівників, проте фактично цей термін становить у середньому 10–12 років (у сільському господарстві, сфері обслуговування системи підвищення кваліфікації взагалі не існує. Отриманий на початку робітничого шляху багаж знань для людини не змінюється протягом усього її життя).

Для правильного визначення напрямку навчання, як для осіб, що вже мали професію, так і для тих, що вперше шукає роботу, важливо мати цілісну та розгорнуту картину прогнозу ситуації на ринку праці.

Глобалізація економіки і технічний прогрес обумовлюють виникнення нових професій, які потребують нових знань та навичок, наприклад актуальна нині професія «дизайнер сайтів», що досить добре оплачується.

Сьогодні всі розвинені країни світу, а також Росія та Білорусь, здійснюють прогнозування попиту та пропозиції ринку праці. В Україні дана проблема постійно порушується на різних рівнях, але рішення ми і досі не маємо.

Так, протягом останніх років значна кількість підприємств регіону постійно відчуває потребу у кваліфікованих працівниках за робітничими професіями. Сьогодні загострився попит на ІТ-спеціалістів. Завтра в області будуть потрібні спеціалісти з видобутку нетрадиційного газу тощо.

Звичайно служба зайнятості аналізує інформацію про попит та пропозицію робочої сили, але це лише поточна потреба, і, на жаль, відповідні дані не повні, бо не всі підприємства звітують про вакансії.

З огляду на це необхідно якнайшвидше вирішити дане питання на державному рівні, а саме створити окремий департамент, який визначатиме перспективні напрямки розвитку ринку праці на найближчу, середню та довгострокову перспективу. Це дозволить покращити державне регулювання ринку праці та узгодити його з ринком освітніх послуг шляхом формування державного замовлення закладами освіти.

Ще одна проблема, на мій погляд, дуже важлива, була озвучена торік на засіданні Кабінету міністрів України Е. М. Лібановою, (директором Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України). Вона відзначила, що сьогодні рівень оподаткування забезпечених людей в Україні є низьким. Зокрема, у 2010 р. 50 % найбідніших українців заплатили 36 % податків, тоді як, наприклад, у США – 2,3 % податків. При цьому 10 % найбагатших американців платять 70 % податків, а в Україні – 20 % податків.

Експерт також закликала уряд переглянути систему пільг у країні, оскільки сьогодні найбільшу суму пільг отримують найбільш заможні громадяни України: «10 % найбідніших отримують 2,8 % всіх пільг, 10 % найбагатших – 23 % всіх пільг», – такі результати дослідження оприлюднила Е. М. Лібанова.

Україні необхідно якомога швидше повернутися до прогресивної системи оподаткуван-

ня, щоб зменшити наявний рівень нерівності населення за доходами.

Податковий кодекс з 2011 р. підвищив для доходів, що перевищують 15 мінімальних зарплат (близько 15 тис. грн на місяць), ставку податку до 17 %. При цьому доходи понад цю суму не обкладаються внесками до фондів соцстраху.

Взагалі безробіття – це емпіричне явище і є природним, небезпечним є стан тривалого безробіття. Саме на це необхідно звертати пильну увагу та запобігати цьому. Слід якнайшвидше забезпечити перенавчання безробітного або надати можливість організації самозайнятості. Необхідно підтримувати створення нових робочих місць. Доцільно створювати умови для підвищення мобільності трудових ресурсів, уміло використовувати бажання громадян до міграції.

За останній час українським Урядом була реалізована низка заходів, спрямованих на підвищення рівня зайнятості, забезпечення трудових прав та відновлення соціальної справедливості. Передусім необхідно згадати про важливість прийняття нового Закону України «Про зайнятість населення», який набув чинності із 1 січня 2013 р.

Ухвалений Закон України «Про зайнятість населення» надає серйозні повноваження та можливості для центрів зайнятості щодо збільшення працевлаштованих людей, а також стимулювання роботодавців для створення нових і збереження наявних робочих місць.

Закон містить низку важливих інновацій, що стосується всіх основних учасників ринку праці:

- стимулювання роботодавців, які працевлаштовують неконкурентоспроможних громадян – створення нових робочих місць та працевлаштування на них громадян неконкурентоспроможних на ринку праці, зокрема молоді, жінок, осіб віком понад 50 років та інших категорій громадян, шляхом виплати компенсації роботодавцю в розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за відповідну особу;

- активне залучення безробітних до виконання робіт під час реалізації проектів, що фінансуються за рахунок бюджету, – роботодавець, який виконує інфраструктурні проекти за бюджетні кошти, зобов'язаний залучати безробітних на такі роботи;

- введення заходів зі стимулювання як місцевої влади до покращення інвестиційного клімату у регіоні, створення нових робочих місць, так і суб'єктів малого підприємництва – суб'єкт малого підприємництва, який створює нові робочі місця та працевлаштовує на них безробітних на два роки, протягом року може

отримувати щомісячну компенсацію в розмірі єдиного внеску;

– заохочувальні стимули:

а) для стажування студентів ВНЗ та учнів профтехучилищ строком до шести місяців – відтак до їхньої трудової книжки в обов'язковому порядку буде внесено запис про проходження стажування, що свідчить про набуття певного досвіду роботи;

б) випускникам, які уклали контракти на роботу в сільській місцевості на строк не менш як три роки, надається житло на строк їх роботи та одноразова адресна допомога в десятикратному розмірі мінімальної заробітної плати за рахунок коштів Державного бюджету України;

в) громадяни віком понад 45 років зі страховим стажем не менше ніж 15 років мають право на одноразове отримання ваучера для оплати навчання нової професії або підвищення своєї кваліфікації до досягнення пенсійного віку. Оплата ваучера здійснюється за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;

– професійне навчання безробітних під конкретне робоче місце або в інтересах відкриття власної справи – для підвищення конкурентоспроможності зареєстрованих безробітних на ринку праці та сприяння їх самозайнятості організується професійне навчання за укрупненими (інтегрованими) робітничими професіями та іншими професіями, що мають попит на ринку праці;

– надання статусу безробітного з першого дня реєстрації в центрі зайнятості – людина, яка не працює і звернулася до центру зайнятості в пошуках роботи, отримує статус безробітного з першого дня реєстрації в центрі, якщо підходяща робота для неї відсутня, причому звертатися

можна до будь-якого центру зайнятості – незалежно від зареєстрованого місця проживання чи місця перебування особи. Допомога у зв'язку з безробіттям виплачується з восьмого дня після реєстрації особи в центрі зайнятості;

– надання підприємствам коштів Фонду ЗДССУВБ для виплати працівникам допомоги у зв'язку з частковим безробіттям передбачається в разі втрати ними частини заробітної плати внаслідок вимушеного скорочення передбаченої законодавством тривалості робочого часу у зв'язку із зупиненням (скороченням) виробництва продукції без припинення трудових відносин;

– захист прав громадян від дискримінаційних проявів на ринку праці – підприємствам і кадровим агентствам заборонено розміщувати в рекламі про вакансії вимоги до віку, статі тощо. Роботодавці зобов'язані забезпечувати гідні умови праці, які відповідають вимогам законодавства у сфері оплати праці, охорони і гігієни праці. Роботодавцям забороняється застосовувати працю громадян без належного оформлення трудових відносин, вчиняти дії, спрямовані на приховування трудових відносин.

Новим Законом також передбачено, що оплата послуг із працевлаштування здійснюється винятково роботодавцем, якому надано такі послуги. Для повноцінної реалізації положень Закону необхідно прийняти понад 25 нормативно-правових документів, сім із яких прийнято.

Ринок праці – це живий організм, і він вимагає до себе правильного підходу – грамотного, зваженого й своєчасного. Сподіваємось, що найближчим часом механізми, передбачені новим Законом, запрацюють та забезпечать вирішення питань реалізації соціальних ініціатив Президента України та забезпечення захисту населення від безробіття.

Надійшла до редколегії 09.04.2013

МИНЕНКО В. Л. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ТРУДА

Проанализировано современное состояние рынка труда Украины в целом и Харьковской области, в частности обозначены проблемы его функционирования и тенденции развития, приведены сравнительные данные; рассмотрен ряд положительных инноваций нового Закона Украины «О занятости населения», касающихся всех участников рынка труда и предоставляющих возможность государству осуществлять его регулирование.

Ключевые слова: рынок труда, безработица, занятость, тенденция, Международная организация труда.

MINENKO V. MODERN STATE AND PROSPECTS OF STATE REGULATION OF LABOR MARKET

The current state of a labor market of Ukraine as a whole and the Kharkov area in particular is analyzed, problems of its functioning and a development tendency are designated, comparative data are provided; a number of positive innovations of the new Law of Ukraine «About employment of population», concerning all participants of a labor market and giving opportunity to the state to carry out its regulations, is considered.

Key words: labour market, unemployment, employment, tendency, International Labour Organization.